

Datum

16 december 2024

Onderwerp

Inbreng VNG voor CD Vreemdelingen- en Asielbeleid 19 december

Geachte dames en heren,

Op 19 december debatteert u met minister Faber over het Vreemdelingen- en asielbeleid. Tijdens het openhartige gesprek dat een afvaardiging van de VNG op 12 december jl. met enkele leden van uw commissie voerden, is al veel gepasseerd. Hieronder brengen we de essentie van onze opvattingen onder uw aandacht. Tijdens het gesprek hebben we u toegezegd nadere informatie te sturen over de eigen bijdragen van Oekraïense ontheemden voor hun opvang, die treft u in de bijlage aan.

Mogelijk sturen wij u later nog nader bericht n.a.v. de uitkomsten van de LRT van woensdag 18 december.

Hieronder gaan we nader in op de volgende onderwerpen:

1. Volgordelijkheid, uitvoerbaarheid en samenhang van beleid

- a. Houd oog voor volgordelijkheid en goed bestuur. Dring daarom aan op uitvoeringstoetsen en gedegen consultatie van betrokken partijen;
- b. Beoordeel maatregelen niet alleen op het (beoogde) korte-termijn-effect, maar ook op de consequenties voor de maatschappelijke samenhang op de langere termijn.

2. Asielopvang

- a. Behoud de Spreidingswet;
- b. Heb aandacht voor kleinschaligheid en opvang onder (gedeeltelijke) verantwoordelijkheid van gemeenten. Dring aan op snelle communicatie over de kaders, inclusief financiering voor de Tijdelijke Gemeentelijke Opvang;
- c. Kijk vooruit en vraag om realistische, betaalbare en uitvoerbare scenario's om voldoende opvangplekken te realiseren.

3. Wonen, werk en integratie

- a. Bekijk beleidsvoorstellen integraal, zodat negatieve consequenties van maatregelen op het gebied van opvang en huisvesting niet neerslaan op andere terreinen, zoals maatschappelijke samenhang en mogelijkheden voor integratie en werk;
- b. Neem drempels die asielzoekers belemmeren om aan het werk te gaan weg (voor asielzoekers zelf, gemeenten en werkgevers).

4. Opvang ongedocumenteerden

- a. Zorg voor een plan dat ongedocumenteerden niet dakloos worden.
- b. Zorg er voor dat gemeenten kunnen blijven samenwerken met de IND, DT&V en AVIM vanwege hun expertise en doorzettingsmacht en om gegevens te kunnen blijven delen.

5. Opvang Oekraïense ontheemden

- a. Dring bij het kabinet aan op een passend normbedrag voor de opvang van Oekraïners (€60 voor 2025);
- b. Zorg dat financiering voor aanpalende kosten in het sociaal domein kostendekkend is en verken vereenvoudiging van de financiële regelingen;
- c. Verzoek het kabinet om aanpassingen die de opvang ook op de lange termijn houdbaar maken, o.a. door te voorzien in meer mogelijkheden om te gaan met overlast en psychosociale problematiek.

1. Volgordelijkheid, uitvoerbaarheid en samenhang van beleid

Volgordelijkheid en verantwoordelijkheid

Voorafgaand aan de begrotingsbehandeling Asiel en Migratie brachten wij [onze grote zorgen over het voorgenomen kabinetsbeleid](#) al onder uw aandacht. Dat het kabinet op korte termijn een streep wil zetten door de Spreidingswet, de huisvestingstaakstelling en de mogelijkheid om statushouders snel te huisvesten, baart gemeenten grote zorgen. Op de ALV van de VNG hebben gemeenten met bijna 99% van de stemmen bepleit: doe dit niet, want [volgordelijkheid is cruciaal om chaos te voorkomen](#). Het is ongehoord om alle instrumenten af te schaffen voordat bekend is hoe het wél georganiseerd kan worden.

De aankondiging om de Spreidingswet in te trekken plaatst lokale bestuurders in een onmogelijke positie. Zij worden geacht de wet uit te voeren en lokaal draagvlak te verwerven. Door de opstelling van het kabinet en de aanhoudende onzekerheid zien we dat lokale bestuurders en volksvertegenwoordigers zich steeds vaker in het nauw gedreven voelen, tot bedreigingen aan toe. Wij zijn van mening dat deze verantwoordelijkheid ook in de nationale politieke arena gevoeld moet worden.

Uitvoerbaar en samenhangend beleid

De [Code Interbestuurlijke Verhoudingen](#) bevat afspraken die bijdragen aan een goed samenspel tussen overheden, waarin zij hun krachten bundelen om zo maatschappelijke opgaven sneller, effectiever en democratisch gelegitimeerd aan te pakken. Zo is onder meer afgesproken beleidsvoornemens te toetsen op uitvoerbaarheid. Daarvoor is het instrument van de [Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden](#) in het leven geroepen. Wij maken ons echter zorgen of er daadwerkelijk voldoende tijd wordt genomen voor een zorgvuldige toets en brede consultatie. Tot op heden is de VNG niet bevraagd over het voorgenomen kabinetsbeleid. Alarmsignalen worden in de wind geslagen en vragen worden niet beantwoord. Het gaat ons hierbij niet alleen om uitvoerbaarheid, maar ook om betaalbaarheid en de (maatschappelijke) consequenties van het beleid op de langere termijn.

2. Asielopvang

Verdeelbesluiten Spreidingswet

De Spreidingswet is nog steeds van kracht. Momenteel zijn er helaas veel onzekerheden, zoals het standpunt van de minister t.a.v. kleinschalige opvang. Uiterlijk 31 december moet zij verdeelbesluiten nemen. Met het oog op het kerstreces hebben wij erop aangedrongen deze spoedig te publiceren, zodat er tijd is voor communicatie met gemeenteraden en inwoners. We roepen u op de minister te bewegen snel duidelijkheid te geven.

De VNG is overigens onverminderd voorstander van de Spreidingswet.

Asielopvang in gemeentelijk beheer

Sinds de invoering van de Spreidingswet hebben gemeenten de mogelijkheid zelf opvanglocaties te exploiteren. Een deel van de gemeenten vindt opvang in (gedeeltelijk) eigen beheer een aantrekkelijke optie, omdat ze daardoor vanaf dag één participatie kunnen stimuleren en omdat ze zo meer regie krijgen om (kleinschalige) opvang in te bedden in de buurt. Gemeenten tasten echter nog in het duister over de juridische kaders, financiering en praktische mogelijkheden. [Vragen](#) die we hierover in juli stelden, zijn tot op heden onbeantwoord.

Momenteel worden zo'n 5.800 mensen opgevangen in de Tijdelijke Gemeentelijke Opvang (TGO). Het normbedrag dat hiervoor is afgesproken, wordt naar verwachting (fors) naar beneden bijgesteld per 1 juli 2025. Het ministerie heeft nog niet bekend gemaakt op welk bedrag gemeenten na die datum kunnen rekenen. Dat is problematisch voor het mogelijk verlengen van deze locaties.

Voldoende en betaalbare opvang

In een recente [Kamerbrief](#) over de Meerjaren Productie Prognose schrijft de minister dat de aantallen asielzoekers voorlopig niet dalen. Sterker nog: op 1 januari 2026 heeft het COA behoefte aan 115.000 opvangplekken. Er is nog niet met de VNG besproken hoe de minister tot dit aantal wil komen. De voorgenomen bezuinigingen – waardoor zelfs de afspraak over een vaste voorraad van 41.000 COA-plekken niet kan worden nagekomen – maken het alleen maar lastiger om solide afspraken te maken over voldoende plekken. Daardoor is het risico groot dat de onrust in het opvanglandschap voortduurt en dat we juist langer aangewezen blijven op (dure) noodopvang.

3. Wonen, werk en integratie

Doorstroomlocaties

Om ervoor te zorgen dat statushouders uitstromen uit de COA-opvang, zet het rijk in op doorstroomlocaties. De VNG is kritisch over dit concept. Zeker als het kabinet de taakstelling en mogelijkheden om statushouders met voorrang te huisvesten wil afschaffen, zonder dat er echte huisvesting beschikbaar komt, voorzien wij dat dit 'volstroomlocaties' worden waar mensen jarenlang vast zitten. Dit heeft potentieel verstrekende consequenties voor de integratie, maatschappelijke samenhang, openbare orde en (uitvoerbaarheid van) de inburgering.

Toch zijn veel gemeenten op verzoek van het rijk aan de slag gegaan. Inmiddels blijkt dat de SPUK- regeling, die financiering van doorstroomlocaties mogelijk maakt, is teruggetrokken zonder overleg met of communicatie naar gemeenten. Gemeenten weten daardoor niet of en zo ja hoe ze verder kunnen met hun doorstroomlocaties. Gemeenten zijn bereid om mee te denken over nieuwe mogelijkheden voor huisvesting, maar dat moet in onderlinge samenspraak en met een integrale blik op diverse aandachtsgroepen.

Asielzoekers aan het werk

Gemeenten zijn voorstander van werk en participatie door asielzoekers en statushouders; het is de beste manier de taal te leren en te integreren. Daarvoor is onder meer nodig dat begeleiding van asielzoekers en statushouders naar werk wordt ondergebracht in de Participatiewet en goed aansluit op de Wet inburgering 2021. Uren die een asielzoekers werkt in een Nederlandstalige

omgeving, zouden moeten meetellen voor eventuele latere inburgering. Bovendien moet werken lonen. We vinden het zinvol de Regeling eigen bijdrage asielzoekers met inkomen en vermogen (Reba) onder de loep te nemen. Om drempels voor werkgevers te verminderen, willen we dat wordt gekeken naar vereenvoudiging van het aanvraagproces voor een tewerkstellingsvergunning. Asielzoekers moeten ook sneller een BSN krijgen, hiervoor worden nu stappen gezet om achterstanden in te lopen bij de BRP-straten. Verder moet de verantwoordelijkheid voor het aan het werk helpen van asielzoekers worden belegd, dit is nu nog niet geregeld. Voor meer informatie over deze twee onderwerpen verwijzen we u naar de bijlage.

4. Opvang ongedocumenteerden

Toekomst Landelijke Vreemdelingenvoorziening

Het kabinet heeft besloten de rijksbijdrage aan de Landelijke vreemdelingenvoorzieningen (LVV) te stoppen per 1 januari 2025. Maar daarmee is de doelgroep van de LVV niet weg. Inmiddels hebben vier van de vijf LVV-gemeenten besloten om – voorlopig – door te gaan zonder rijksbijdrage, om schrijnende situaties en openbare orde-problematiek in steden te voorkomen. Maar het is geen bevredigende oplossing. Dit vraagstuk is het gevolg van een niet-sluitende vreemdelingenketen; dat mag niet worden afgewenteld op gemeenten en hun inwoners. Om te kunnen blijven zoeken naar oplossingen voor deze groep is het nodig dat gemeenten (weer) kunnen samenwerken met de IND, DT&V en AVIM en gebruik kunnen maken van hun expertise en doorzettingsmacht. Ook moet het mogelijk blijven gegevens te delen.

5. Opvang Oekraïense ontheemden

Passend normbedrag

Gemeenten worden voor de Oekraïne-opvang gefinancierd via een normbedrag (bedrag per bed per dag). Dat bedrag wordt jaarlijks geëvalueerd en bijgesteld. In 2024 is het normbedrag 61 euro. Inmiddels heeft de minister besloten het voor 2025 te verminderen tot 44 euro. Dat is niet toereikend voor het overgrote deel van de gemeenten.

Wij pleiten voor een normbedrag van 60 euro; daar komt driekwart van de gemeenten mee uit verwachten zij. Bovendien kunnen we dan verwachte kostenstijgingen voor 2025 opvangen. Zo zijn locaties duurder geworden en gemeenten kunnen geen langjarige contracten afsluiten – die kostenefficiënter zijn – en mensen verblijven langer in de opvang. Dat laatste betekent dat de voorzieningen in de opvang daarop aangepast moeten worden.

Kosten sociaal domein

Ten slotte zijn er zorgen over de financiering van de kosten die gemeenten maken omdat Oekraïners ondersteuning ontvangen uit het sociaal domein, zoals: zorg in het kader van de Jeugdwet, de Wet maatschappelijke ondersteuning en de Wet Publieke gezondheid. Hiervoor is een bedrag van €265,15 euro per ontheemde beschikbaar gesteld. Onderzoek wijst echter uit dat een deel van de gemeenten te maken heeft met hogere uitgaven, dat het verstrekte budget niet kostendekkend is en de financieringssysteem niet passend is.

Wij vragen te verkennen of de verschillende financiële regelingen ten gunste van Oekraïners vereenvoudigd kunnen worden, bijvoorbeeld door deze samen te voegen in één normbedrag en

daarmee ook gemeenten met financiële uitschieters op het sociaal domein de optie te geven om daadwerkelijk gemaakte kosten te declareren.

Lange termijnvisie op Oekraïense ontheemden in Nederland

Middels een [petitie](#) vroegen wij eerder al om uw aandacht voor een langetermijnplan voor de opvang van Oekraïners. Deze noodzaak wordt steeds breder onderschreven door onderzoeken, zoals het recente [WODC-onderzoek 'Eindelijk thuis?'](#) Een gedegen voorbereiding op het scenario dat een deel van de Oekraïners nog lange tijd in Nederland blijft, achten wij essentieel.

Nu én met het oog op de toekomst hebben gemeenten in ieder geval het volgende nodig:

- Meerjarige financiering die gemeente in staat stelt langjarige contracten af te sluiten voor minimaal 5 jaar;
- Plannen hoe de integratie van Oekraïners te stimuleren voor het scenario dat (een deel van) deze groep langer in Nederland verblijft, waaronder taalonderwijs en inburgering;
- Plan van aanpak hoe om te gaan met spanningen en mentale problemen a.g.v. langdurig verblijf in de opvang. Wij denken aan:
 - o Verken in hoeverre de Minister van Asiel en Migratie zorg draagt voor de beschikbaarheid van medische zorg voor ontheemden (artikel 2 lid 2 van de Tijdelijke wet opvang ontheemden Oekraïne). Hebben de ontheemden binnen een redelijke tijd en reisafstand toegang tot alle zorg uit de RMO? Zo niet, wat is het geboden alternatief? Indien dit ontbreekt: komt dit ten laste van de inzet van gemeenten?
 - o Ondersteun gemeenten/regio's met speciale opvanglocaties waar preventieve en psychosociale ondersteuning en eventueel benodigde zorg wordt geboden. Hiermee worden reguliere opvanglocaties ontlast en kan overlast worden voorkomen.
 - o Zorg voor een landelijke opvanglocatie voor overlastgevers vergelijkbaar met de handavings- en toezichtlocatie van het COA.

Vanzelfsprekend hebben gemeenten begrip voor het verzoek vanuit Oekraïne om, zodra daar weer sprake van is, te ondersteunen bij de wederopbouw. Ook bij eventuele terugkeer van Oekraïners, zodra dat veilig kan. We vragen het kabinet om hier tijdig over na te denken en te verkennen wat dat betekent voor de gemeentelijke inzet.

U kunt altijd contact opnemen wanneer u nadere vragen heeft.